

การเมืองเยาวชนร่วมสมัยกับการสร้างเครือข่าย การมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม¹
นันท์วิสิทธิ์ ตั้งแสงประทีป²
พลสัน นกน่วม³ และคณะ⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การเมืองเยาวชนร่วมสมัยกับการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม เป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่ใช้วิธีวิทยาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ส่วนแรก เป็นการวิจัยเชิงสำรวจทัศนคติและพฤติกรรม

* วันที่รับบทความ 4 มิถุนายน 2566; วันที่แก้ไขบทความ 20 กรกฎาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ 2 สิงหาคม 2566

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำกลุ่มวิชาวิทยุและโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² อาจารย์ ดร. ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

³ Managing Director บริษัท GetTalks Media จำกัด

⁴ คณะวิจัยยังประกอบด้วย เสริมศิริ นิลดำ สาขาวิชาดิจิทัลมีเดีย คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
นิษฐา หุ่นเกษม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
พัทธธิดา นาคอุไรรัตน์ สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
กั้วภาพ ฟองแก้ว คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
วลักษณ์กมล จ่างกมล คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ศศิธร ยูโกศล วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อดิพล เอื้อจรัสพันธุ์ วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อุไร ไชยเสน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ศิวินารถ หงษ์ประยูร คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
ภานนท์ คุ่มสุภา ภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สุกัลยา คงประดิษฐ์ สาขาวิชานิเทศศาสตร์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
อภิสิทธิ์ ศุภกิจเจริญ คณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อังคณา พรหมรักษา สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
เสาวนีย์ วรรณประภา คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
แวอาชีวะห์ ดาหะยี และภาวีนี ส่วนมูตอ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
จิณณ์ธิดา วิทยาพันธ์ประชา คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
ธนกร เจริญธัญสกุล สำนักวิชาสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
บุษบาบรรณ ไชยศิริ วีระยุทธ ทรัพย์ประเสริฐ และเชาว์ฤทธิ์ ศิลาดำ คณะนิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล และ
เกศรินทร์ โชคเพิ่มพูน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เยาวชนระดับอุดมศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางด้านการเมือง ส่วนสอง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ รูปแบบกิจกรรมสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอมภายใต้วัตถุประสงค์หลัก 3 ข้อ คือ (1) เพื่อเสริมความรู้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองสำหรับเยาวชนระดับอุดมศึกษา (2) เพื่อเสริมความรู้การรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองสำหรับเยาวชนระดับอุดมศึกษา และ (3) เพื่อสร้างเครือข่ายเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า ผู้ที่มีภูมิหลังทางประชากรแตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวการเมือง ความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางด้านการเมืองต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า ความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางด้านการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ในส่วนผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการพบว่า การสร้างกลไกแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องใช้องค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วนคือ ส่วนแรก เยาวชน (นักศึกษาหรือนักเรียน) ส่วนสอง สถาบันการศึกษา และส่วนสาม องค์กรวิชาชีพสื่อ ที่เกิดจากความร่วมมือ 3 ฝ่ายด้วยความสมัครใจ เห็นความสำคัญของเยาวชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ผ่านกิจกรรมที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้และทักษะ นอกจากนี้ ยังต้องการสนับสนุนด้านงบประมาณในการทำกิจกรรมเพื่อบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์เยาวชนที่ตื่นรู้ กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่เขาสนใจและมีความถนัด ภายใต้การสนับสนุนกิจกรรมจาก 3 องค์กรหลักที่เกี่ยวข้องกับสื่อโดยตรง คือ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

คำสำคัญ: แนวร่วมเยาวชน การมีส่วนร่วมทางการเมือง รู้เท่าทันข่าวปลอม

Contemporary Youth Politics and The Creation of a Network of Political Participation and Fake News Literacy

Wilaiwan Jongwilaikasaem⁵

Nunwisit Tungsangprateep⁶

Ponsan Noknoum⁷ et al.

Abstract

Contemporary Youth Politics and The Creation of a Network of Political Participation and Fake News Literacy is mixed method research that combines both quantitative and qualitative methodology. The first part is survey research on the attitudes and behaviors of higher education youth about political participation and political fake news literacy and the second part is action research on contemporary youth alliance building activities with political participation and political fake news literacy. It has 3 objectives: (1) to enhance knowledge of political participation for higher education youth; (2) to enhance knowledge of political fake news literacy for higher education youth; and (3) to create a contemporary youth network with political participation and fake news literacy.

The results of the quantitative research found that people from different demographic backgrounds, there will be a behavior of exposure to political news knowledge and behavior about political participation,

⁵ Associate Professor, Department of Radio and Television, Faculty of Journalism and Mass Communication Thammasat University

⁶ Lecturer, Faculty of Communication Arts, Dhurakij Pandit University

⁷ Managing Director, GetTalks Media

knowledge and behavior about political fake news literacy differing statistically significant at the .05 level and found that knowledge and behavior about political participation were correlated with knowledge and behavior about political fake news literacy statistically significant at the .05 level, which is according to the assumption. As for the results of action research, it was found that the construction of contemporary youth alliance mechanisms and political participation requires three important components: (1) youth (students or students); (2) educational institutions; and (3) media professional organizations arising from the cooperation of three parties voluntarily, the importance of youth and political participation in democratic development through activities that are learning processes in terms of knowledge and skills. In addition, the budget for activities to instill the seeds of youth who are aware of political participation that benefits the nation in any form that they are interested and have expertise in. Under the supporting from 3 main organizations directly related, The National Broadcasting and Telecommunication Commission, Thai Media Fund and Thai Health.

Keywords: youth alliance, political engagement, fake news literacy

บทนำ

เมื่อสังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล นอกจากการสื่อสารรวดเร็ว ฉบับไวไรฟอร์มแดน จะขับเคลื่อนเปิดทางให้เกิดโอกาสต่อยอดทางธุรกิจ สังคม และการศึกษาเรียนรู้อย่างกว้างขวางให้แก่ประชาชนทุกกลุ่มแล้ว ในทางตรงกันข้ามเทคโนโลยีเหล่านั้นยังเปิดช่องให้กับการจุดประเด็นปัญหาใหม่ในสังคมไทย รวมถึงสังคมโลก นั่นคือ การแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของข้อมูลเท็จ ซึ่งมีกรณีเชิงประจักษ์มากมายที่สะท้อนว่า “ข้อมูลเท็จ” เหล่านั้นก่อให้เกิดปัญหาตั้งแต่ระดับส่วนรวม ถึงระดับปัจเจก ส่งผลเสียหายต่อประเทศและประชาชนในด้านความรู้ ความคิด ความมั่นคง ไปจนถึงชื่อเสียง และอาจถึงแก่ชีวิต และยังเป็นสิ่งสะท้อนที่ชัดเจนถึงความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องมีความรู้เท่าทันสื่อในด้านต่างๆ มากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการรู้เท่าทันสื่อด้านสุขภาพ สื่อด้านเศรษฐกิจ สื่อด้านสังคม และสื่อด้านการเมือง

ข้อมูลเท็จหรือข่าวปลอม (Edson et al., 2017) เป็นประเภทของการสื่อสารมวชนหรือการโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลที่ไม่ใช่ข่าวจริง หรือเป็นข้อมูลที่หลอกลวง แพร่กระจายผ่านการพิมพ์แบบดั้งเดิม และเผยแพร่ข่าวหรือเนื้อหาทางสังคมออนไลน์ fake news เขียนขึ้นโดยมีเจตนาที่จะหลอกลวงเพื่อสร้างความเสียหายแก่สังคม แก่หน่วยงานหรือหวังผลทางการเมือง รวมทั้งการสร้าง fake news เพื่อเป็นการโฆษณาสินค้าและบริการแฝงไปกับข่าว เพื่อเพิ่มจำนวนผู้อ่านหรือการแชร์ออนไลน์ และรายได้จากการคลิกผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นโฆษณาที่สร้างขึ้นจากกิจกรรมโดยไม่คำนึงถึงความจริงของเรื่องที่ตีพิมพ์ แม้วิกฤติ fake news จะทำลายความถูกต้องแท้จริงของเนื้อหาข่าว แต่สื่อมวลชนบางประเภทก็ยังอาศัย fake news บางลักษณะในการหารายได้เพื่อประคับประคองสถานะของสื่อสารมวลชนในยุคที่เกิดการแข่งขันของสื่อใหม่

เยาวชนกับข่าวปลอม

ในการต่อสู้กับสถานการณ์การแพร่กระจายของข้อมูลเท็จ หรือที่หลายคนมักเรียกแทนด้วยคำว่า “ข่าวปลอม” นั้น เยาวชนถือว่ามีส่วนสำคัญมากใน

การต่อสู้กับข่าวปลอม เพราะพฤติกรรมการเสพข่าวสารของเยาวชนอยู่กับสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด และในสื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่ที่แพร่กระจายข่าวปลอมในรูปแบบต่างๆ กับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสื่อสาร ดังนั้น เยาวชนถือเป็นหนึ่งกลุ่มเป้าหมายหลักของผู้แพร่กระจายข่าวปลอม โดยเฉพาะข่าวปลอมที่เกี่ยวกับการเมือง ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในมิติลบ การเคลื่อนไหวทางการเมืองของเยาวชนไทยตลอด พ.ศ.2563-2565 เป็นปรากฏการณ์ที่สังคมไทยไม่ควรมองข้าม ควรวิเคราะห์ถึงต้นตอของการเคลื่อนไหวทางการเมืองของเยาวชน และค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองดังกล่าว จนนำไปสู่คำถามว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองของเยาวชนไทยถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่ และข่าวปลอมที่เกี่ยวกับการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะ TikTok มีผลต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของเยาวชนหรือไม่ เหล่านี้ล้วนเป็นคำถามเบื้องต้นในการค้นหาคำตอบ เพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอมผ่านกิจกรรมความรู้การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการรู้เท่าทันข่าวปลอม

สื่อกับการขับเคลื่อนทางสังคมรู้เท่าทันข่าวปลอม

สื่อมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลข่าวสารด้านการเมืองแก่ประชาชนในสังคมประชาธิปไตย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรอบรู้และเท่าทันข่าวสารการเมือง โดยเฉพาะข่าวปลอมด้านการเมืองเพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นด้านบวกให้แก่ผู้สร้างข่าวปลอมหรือด้านลบให้แก่ผู้เสียหายในข่าว ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยออกแบบงานวิจัยฉบับนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่มีเป้าหมายที่จะสร้างความเข้าใจแก่เยาวชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อสร้างเครือข่ายเยาวชนในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านกิจกรรมการรู้เท่าทันข่าวปลอม ด้วยการให้เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ถือเป็นนักวิจัยร่วมในการสร้างสื่อรู้เท่าทันข่าวปลอมในการผลิตสื่อ TikTok รู้เท่าทันข่าวปลอมการเมืองในแต่ละภูมิภาคของตน เพื่อเตรียมพร้อมในการรู้เท่าทันข่าวปลอม

จากที่มำดั่งกล่าวข้างต้น งานวิจัยการเมืองเยาวชนร่วมสมัยกับการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม ต้องการสร้างองค์ความรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบทบาทการใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการส่งต่อความรู้ทางด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการรู้เท่าทันข่าวปลอมของเยาวชนในระดับอุดมศึกษา และสามารถถอดบทเรียนองค์ความรู้ นำไปสู่การสร้างกลไกแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านการผลิตสื่อที่สร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมทางการเมืองสำหรับเยาวชนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเสริมความรู้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองสำหรับเยาวชนระดับอุดมศึกษา
2. เพื่อเสริมความรู้การรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองสำหรับเยาวชนระดับอุดมศึกษา
3. เพื่อสร้างเครือข่ายเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม

นิยามศัพท์

1. เยาวชน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีอายุไม่เกิน 24 ปี ตามการกำหนดอายุขององค์การเงินทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF)
2. การสร้างเครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงของกลุ่มนักศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับปริญญาตรี ที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ มีความเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน
3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม หมายถึง เยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการนี้มีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการให้ความรู้เรื่องข่าวปลอมทางการเมือง ที่มีผลต่อการเมืองไทยทางสื่อ TikTok

4. TikTok หมายถึง แพลตฟอร์ม social media ที่เป็นที่นิยมของเยาวชนมากที่สุด มีจุดเด่นในการสร้างเนื้อหาและแชร์วิดีโอสั้นๆ

5. ข่าวปลอม หมายถึง ข้อมูลชุดหนึ่งที่ทำขึ้นมาโดยมีเจตนาจะบิดเบือนและโจมตีบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กร รวมไปถึงการรายงานในรูปแบบเสียดสีและมีการใส่ข้อมูลที่ผิด โดยเจตนาโจมตีทางสื่อสังคมออนไลน์

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เยาวชนกับการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม

ความหมายและแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนการมีส่วนร่วม (participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การมีส่วนร่วมเป็นการร่วมมือของประชาชน ไม่ว่าปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามาร่วมรับผิดชอบ เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์การเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีส่วนช่วยเหลือระหว่างกัน ด้วยจิตใจและอารมณ์ของแต่ละบุคคลในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อส่วนรวมในการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของสังคม นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการได้อธิบายความหมายไว้ในบริบทที่ใกล้เคียงกัน ดังนี้

เจมส์ แอล. เครย์ตัน (2551) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นกระบวนการที่แสดงถึงความห่วงกังวล ความต้องการ และค่านิยมต่างๆ ไปด้วยกัน ซึ่งอยู่ในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล เป็นการสื่อสารสองทางและเป็นความสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายทางการเมือง

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และฉวีลวดี บุรีกุล (2548) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ควรเป็นการตัดสินใจของคนกลุ่มน้อย ควรเป็นการตัดสินใจร่วมกันของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย

อิสตัน เดวิด กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสำคัญ ของกระบวนการทางการเมือง และกระบวนการในการจัดการต่อปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารของสังคมยุคใหม่ที่เน้นปัจจัยในด้านการมีส่วนร่วม ของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้องและการสนับสนุน (David, 1971)

ทำไมเราต้องรู้เท่าทันข่าวปลอม

พจนานุกรมออกซฟอร์ด (Oxford Dictionaries) ให้นิยามความหมายของ “fake” หมายถึง ปลอม/หลอกลวง (spurious) เทียม/ปลอมแปลง (counterfeit) หรือเลียนแบบ/หลอก (sham) คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) ให้นิยามข่าวลวงว่าหมายถึง ข้อมูลชุดหนึ่งที่ทำขึ้นมาโดยมีเจตนาจะบิดเบือนและ โจมตีบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กร และในบางครั้งข่าวปลอมยังมีความหมายรวมถึง การเขียนข่าวในเชิงลบ การโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) ทางการเมือง และ รูปแบบโฆษณาที่ชวนให้เข้าใจผิดจากทัศนคติของผู้รับสาร รวมไปถึงการรายงาน ในรูปแบบเสียดสีและมีการใส่ข้อมูลที่ผิด โดยเจตนาโจมตีทางไซเบอร์ เมื่อนิยาม อย่างแคบนั้น ข่าวปลอมหรือข่าวลวงเป็นข่าวที่ถูกสร้างขึ้นในการรายงานข่าว ซึ่งรวมถึงสำนักข่าว นักการเมือง และบริษัทผู้ผลิตแพลตฟอร์ม (European Commission, 2017)

ในหนังสือคู่มือ *The Debunking Handbook 2020* (Lewandowsky et al., 2020) ระบุประโยคนี้แต่ต้นเมื่อเข้าสู่เนื้อหาว่า “ข้อมูลเท็จทำลายสังคมในหลาย ทาง” พร้อมกับอธิบายว่า มันเป็นการง่ายมากที่เราจะเข้าใจผิด เพราะความรู้สึก ของความคุ้นเคยกับความจริงมันเชื่อมโยงกันบ่อยๆ พวกเราดูเหมือนที่จะเชื่อสิ่ง ที่ได้ยินมาก่อนแล้วหลายๆ ครั้งมากกว่าข้อมูลใหม่ พร้อมกับเน้นย้ำประโยคนี้ว่า “ความจริงที่เที่ยงตรงมีความสำคัญน้อยกว่าความคุ้นเคย เรามีแนวโน้มที่จะเชื่อความเท็จ เมื่อความเท็จถูกกล่าวถึงซ้ำๆ บ่อยๆ”

Lewandowsky et al. (2020) เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “ผลกระทบ ความจริงที่ลวงตา” พร้อมกับสรุปว่า ยิ่งคนเผชิญกับข้อมูลเท็จมากเท่าไร ข้อมูล

เท็จเหล่านั้นดูเหมือนเป็นความจริง และยังติดหนึบในตัวเรา ทั้งๆ ที่มีแหล่งที่มา ชี้ชัดว่าไม่น่าเชื่อถือ และข้อมูลเท็จมักมากับภาษาที่เร้าอารมณ์ และถูกออกแบบ มาเพื่อดึงดูดความสนใจ พร้อมกับแพร่กระจายในข่าวสารปัจจุบันบนออนไลน์

สื่อกับการขับเคลื่อนทางสังคมรู้เท่าทันข่าวปลอม

สื่อมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลข่าวสารด้านการเมืองแก่ประชาชนใน สังคมประชาธิปไตย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรอบรู้และเท่าทันข่าวสาร การเมือง โดยเฉพาะข่าวปลอมด้านการเมืองเพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นด้านบวกให้แก่ผู้สร้างข่าวปลอม หรือด้านลบให้แก่ผู้เสียหายในข่าว ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยออกแบบงานวิจัยฉบับนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีเป้าหมายที่จะสร้างความเข้าใจแก่เยาวชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อสร้างเครือข่าย เยาวชนในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านกิจกรรมการรู้เท่าทัน ข่าวปลอม ด้วยการให้เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยถือเป็นนักวิจัยร่วมในการ สร้างสื่อรู้เท่าทันข่าวปลอมการเมืองในแต่ละภูมิภาคของตน เพื่อเตรียมพร้อม ในการรู้เท่าทันข่าวปลอม

การออกแบบกิจกรรมที่สองหรือการผลิตสื่อ TikTok รู้เท่าทันข่าวปลอม ทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ ที่ใช้รูปแบบแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมี ส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอมจากกิจกรรมแรก ด้วยการผลิตสื่อซีรีส์ TikTok รู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ พร้อมจัดประกวด เป็นไปตามกรอบแนวความคิดว่าด้วยสื่อสังคมกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่เชิญชวนให้เยาวชนมาเป็นแนวร่วมในการผลิตสื่อ TikTok ให้กลุ่มเป้าหมายคือ เยาวชนรู้เท่าทันข่าวปลอม และการเป็นแนวร่วมดังกล่าวถือเป็นการมีส่วนร่วม ทางการเมืองในการขับเคลื่อนทางสังคมรู้เท่าทันข่าวปลอม

สื่อสังคม (Social Media) กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

มานูเอล คาสเทลส์ (Manuel Castells 1997 cited in Loader, n.d.: 1926) กล่าวว่า นักเคลื่อนไหวทางสังคมมีความจำเป็นที่จะต้องมีทักษะในการสร้างสรรค์

สื่อ เพื่อให้สื่อสารได้อย่างราบรื่น ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ช่วยให้พวกเขาสามารถทำทนายอำนางการสื่อสารที่ถูกยึดครองโดยกลุ่มการเมืองขนาดใหญ่ รวมไปถึงสื่อกระแสหลักได้ เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า สื่อมวลชนจะให้ความสำคัญและน้ำหนักในการนำเสนอข่าวของฝ่ายที่มีอำนาจในสังคมมากกว่า นอกจากนี้แล้ว ความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันส่งผลให้ประชาชนมีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไปอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น ผนวกกับเทคโนโลยีที่ช่วยอำนวยความสะดวกสบายให้กับมนุษย์ จนทำให้เกิดความเป็นปัจเจกชนที่สนใจกับตัวตน (self) ของตัวเองมากกว่าสังคม เมื่อความเป็นปัจเจกชนเพิ่มมากขึ้น สภาพของสังคมและการเมืองจึงเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน แอนโธนี กิดเดนส์ (Anthony Giddens) (Giddens, 1991 cited in Loader, n.d.: 1925) ได้กล่าวถึงการเมืองรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในยุคนี้ นั่นคือการเมืองแบบออนไลน์ ซึ่งเกิดขึ้นและถูกพัฒนาให้มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตแบบปัจเจกชน ด้วยเหตุนี้ การเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้น จะต้องสร้างและออกแบบให้สอดคล้องไปตามอัตลักษณ์ การใช้ชีวิต และลักษณะการบริโภคของประชาชนกลุ่มดังกล่าว ด้วยการสื่อสารแบบเครือข่ายที่ผสมผสานทั้งสื่อเก่าและสื่อใหม่เข้าด้วยกัน ประเด็นในการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมรูปแบบใหม่นี้ มักจะเป็นประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม เพศสภาพ ความไม่เท่าเทียม ความพิการ สิทธิมนุษยชน ฯลฯ การเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบใหม่ จึงกลายมาเป็นการผสมผสานกันระหว่างพื้นที่สาธารณะกับพื้นที่ส่วนตัว ความเป็นสากลกับความเป็นท้องถิ่น และสื่อสังคม (social media) ได้กลายมาเป็นพื้นที่ในการรวมตัวกันเพื่อการเคลื่อนไหวทางสังคมของคนยุคนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

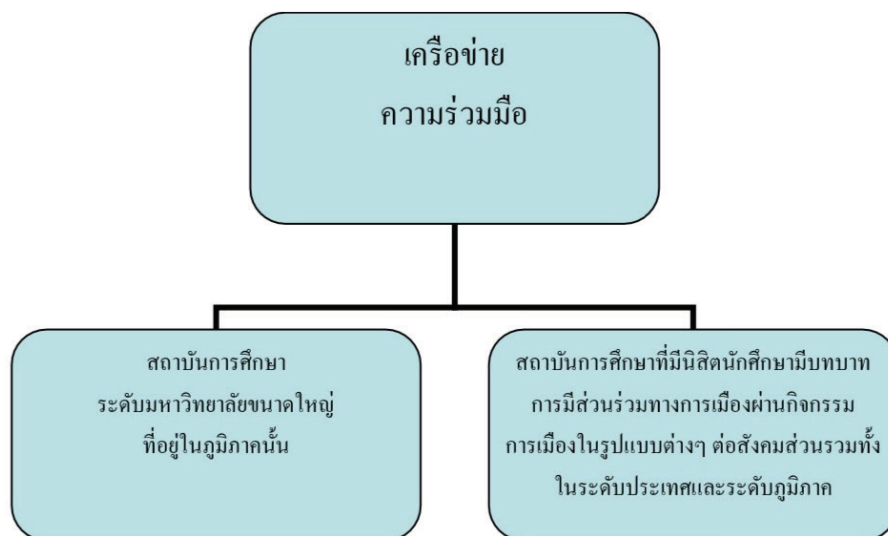
โครงการวิจัยเรื่อง การเมืองเยาวชนร่วมสมัยกับการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method research) ที่ใช้วิธีวิทยาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกันในระยะต่างๆ ของการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก

ส่วนแรก การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อนำมาสู่การออกแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ซึ่งใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นการเก็บข้อมูลจากเยาวชนทั่วประเทศ ในรูปแบบสอบถามออนไลน์ แบบเก็บข้อมูลครั้งเดียว (cross-sectional study) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 945 คน เก็บข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมเยาวชนระดับอุดมศึกษาว่าด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมือง ภาคกลาง 257 คน ภาคเหนือ 126 คน ภาคอีสาน 186 คนและภาคใต้ 376 คน

ส่วนสอง การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) รูปแบบกิจกรรมสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม โดยมีกลุ่มเป้าหมาย: เครือข่ายความร่วมมือ ทีมวิจัยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ ภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร

โดยเครือข่ายความร่วมมือมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 เกณฑ์การคัดเลือกเครือข่ายความร่วมมือ

โครงการกิจกรรมสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอมประกอบด้วย 2 กิจกรรมคือ กิจกรรมแรกสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม กิจกรรมที่สอง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านการเผยแพร่ผลงานสื่อกับการรู้เท่าทันข่าวปลอม

หัวใจกิจกรรมนี้จะว่าด้วยแนวความคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง การตรวจสอบข้อเท็จจริง (fact checking) การรู้เท่าทันข่าวปลอม และการผลิตสื่อ TikTok รู้เท่าทันข่าวปลอม โดยผู้ที่เข้าร่วมการอบรมถือเป็นนักวิจัยร่วมในการพัฒนาสร้างกลไกต้นแบบเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมือง

กิจกรรมแรก สร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม

รูปแบบ: กระบวนการ และการ Workshop การผลิตสื่อ TikTok
ระยะเวลา 2 วัน 1 คืน ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

ภาพที่ 2 กระบวนการ และการ Workshop การผลิตสื่อ TikTok

โดยเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับความรู้และทักษะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง การตรวจสอบข้อเท็จจริง (fact checking) และการรู้เท่าทันข่าวปลอม การรับมือกับสภาวะข่าวปลอม ข้อมูลเท็จ

กิจกรรมที่สอง การผลิตสื่อ TikTok รู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมือง ในสื่อสังคมออนไลน์

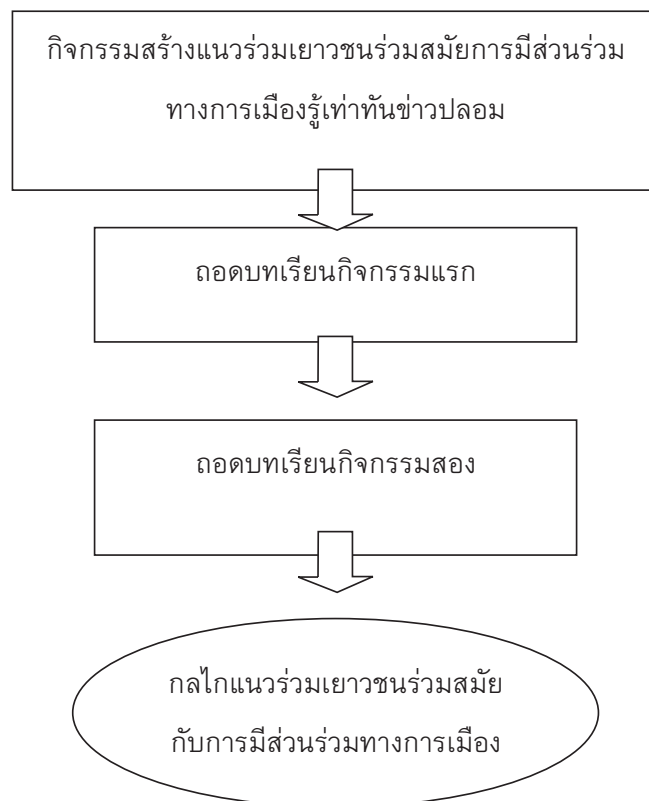
รูปแบบ: แนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
รู้เท่าทันข่าวปลอมจากกิจกรรมแรกจำนวน 25 สถาบันการศึกษา ผลิตสื่อซีรีส์
TikTok รู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์พร้อมจัดประกวด
โดยมีคุณลักษณะดังนี้

ตารางที่ 1 คุณลักษณะของการผลิตสื่อ TikTok รู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองใน สื่อสังคมออนไลน์

รูปแบบ (Form)	เนื้อหา (Content)	การเล่าเรื่อง (Design thinking and Storytelling)	ภาษา
ซีรีส์ประกอบด้วย 3 คลิป เริ่มเดียวกัน คลิปละ 90-120 วินาที (หนึ่งนาทีครึ่ง ถึงสองนาที) จบใน คลิป ความยาวรวม ทั้งหมดไม่เกิน 6 นาที	เนื้อหาตรงตาม concept ต่อสู้ กับข่าวปลอมการเมือง โดยนำ ประเด็นข่าวปลอมการเมืองใน สื่อสังคมออนไลน์มาบอกกล่าว ให้เยาวชนรับทราบว่าเป็นข่าว ปลอม	ความคิดสร้างสรรค์นำ เสนอวิธีการเล่าเรื่อง การ เลือกประเด็น หรือการ สื่อสารเพื่อให้เข้าถึงกลุ่ม เป้าหมาย โดยวิธีการ สื่อสารควรมีความต่าง ต่างจากการนำเสนอในรูป แบบเดิม หรือการสื่อสาร เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว สำหรับสร้างจุดสนใจให้ผู้ ติดตามใหม่ๆ	การใช้ภาษาที่ สร้างสรรค์ ไม่ก่อให้เกิดการสร้าง อคติและความ เกลียดชัง
แต่ละคลิปจบในตัว และแต่ละคลิปต้องม ีการเชื่อมโยงในแต่ละ คลิป	ข้อมูลเชิงลึก หรือข้อมูลที่เป็น ประโยชน์ โดยเลือกข้อมูลที่น่า สนใจสำหรับนำมาเสนอ โดยคำนึง ถึงในรูปแบบของคลิปขนาดสั้น สำหรับ TikTok ซึ่งควรจะเป็น ข้อมูลที่มีความเฉพาะตัว มี ความน่าเชื่อถือ สามารถอ้างอิง ได้ และสุดท้ายคือเป็นประโยชน์ ต่อผู้ที่ได้ศึกษามากที่สุด โดย ไม่จำเป็นต้องเป็นข้อมูลลับ แต่ หากเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์	การติดต่อหรือเทคนิค การนำเสนอ เนื่องจาก คลิปขนาดสั้นในแต่ละวัน บน TikTok มีจำนวนมาก ดังนั้นหนึ่งในจุดเด่นของ การสื่อสารผ่านการติดต่อ คือ ต้องมีเทคนิคที่ทำให้ผู้ ติดตามเห็นรูปแบบการนำ เสนอ หรือการติดต่อ ที่ มีเอกลักษณ์จนอยากจะดู ต่อ ซึ่งเทคนิคการติดต่อ ที่โดดเด่น ทำให้เนื้อหา มีเอกลักษณ์ ไม่เหมือนใคร	

หลังจากนั้น ถอดบทเรียนกิจกรรมสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม นำไปสู่การสร้างกลไกแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ภาพที่ 3 แนวทางการถอดบทเรียนกิจกรรมสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม

ผลการวิจัย

ส่วนแรก ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงสำรวจเกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมเยาวชนระดับอุดมศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมือง ภาคกลาง 257 คน ภาคเหนือ 126 คน ภาคอีสาน 186 คน และภาคใต้ 376 คน

พฤติกรรม的开รับสื่อของกุ่มตัวอย่าง พบว่า ผลการวิจัยพฤติกรรม的开รับสื่อจากแพลตฟอร์มต่างๆ ของกุ่มตัวอย่างโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า แพลตฟอร์มที่กุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกใช้มากที่สุดในการใช้รับทราบข่าวคือ เฟซบุ๊ก คิดเป็นร้อยละ 56.10 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.80 รองลงมากุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรม的开รับสื่อจากอินสตาแกรม คิดเป็นร้อยละ 49.90 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.01 และกุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรม的开รับสื่อจาก TikTok คิดเป็นร้อยละ 49.70 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.14 ตามลำดับ พฤติกรรม的开รับสื่อตามประเภทข่าวของกุ่มตัวอย่างโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.68 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประเภทของข่าวที่กุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกใช้มากที่สุดใน的开รับข่าวคือ ข่าวบันเทิง คิดเป็นร้อยละ 39.00 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.03 รองลงมาคือมีพฤติกรรม的开รับข่าวสังคม คิดเป็นร้อยละ 32.80 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.90 และมีพฤติกรรม的开รับข่าวการเมือง คิดเป็นร้อยละ 24.30 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.96 ตามลำดับ

ความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกุ่มตัวอย่างโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.57 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 รองลงมาคือ กุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67 และกุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.57 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.68 ตามลำดับ สำหรับพฤติกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยไม่ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของกุ่มตัวอย่างโดยรวม

มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.76 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.40 และพฤติกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของกลุ่มตัวอย่างโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.62 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.46

ความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางด้านการเมืองพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางด้านการเมืองของกลุ่มตัวอย่างโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้การรู้เท่าทันข่าวการเมืองที่เป็นข่าวปลอมในสื่อสังคมออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.68 รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างมีทักษะการรู้เท่าทันข่าวการเมืองที่เป็นข่าวปลอม ในสื่อสังคมออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.70 และยังพบว่า พฤติกรรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางด้านการเมืองของกลุ่มตัวอย่างโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.08 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.55 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างตรวจสอบเนื้อหาข่าวการเมืองที่ได้รับทางโซเชียลมีเดียก่อนแสดงความคิดเห็น กดไลค์ และกดแชร์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.43 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66 รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างตรวจสอบวัน/เวลาของการเผยแพร่ข่าวการเมือง ก่อนแสดงความคิดเห็น กดไลค์ และกดแชร์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.36 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.70 และกลุ่มตัวอย่างตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวการเมืองก่อนแสดงความคิดเห็น กดไลค์ และกดแชร์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.36 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.70 ตามลำดับ

การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ผู้ที่มีภูมิหลังทางประชากรแตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวการเมืองต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้ที่มีเพศ คณะที่ศึกษา และมหาวิทยาลัยแตกต่างกัน จะมีการเปิดรับข่าวการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ในขณะที่ผู้ที่มิชั้นปีที่ศึกษาและที่อยู่ปัจจุบันแตกต่างกัน มีการให้คุณค่าต่อสื่อไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

สมมติฐานที่ 2 ผู้ที่มีภูมิหลังทางประชากรแตกต่างกัน จะมีความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้ที่มีคณะที่ศึกษา ชั้นปีที่ศึกษา และมหาวิทยาลัยแตกต่างกัน จะมีความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ในขณะที่ผู้ที่มีเพศแตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน แต่จะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ผู้ที่มีที่อยู่ปัจจุบันแตกต่างกันจะมีจะมีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่างกัน แต่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

สมมติฐานที่ 3 ผู้ที่มีภูมิหลังทางประชากรแตกต่างกัน จะมีความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้ที่มีคณะที่ศึกษา ชั้นปีที่ศึกษา มหาวิทยาลัย และที่อยู่ปัจจุบันแตกต่างกัน จะมีความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ในขณะที่ผู้ที่มีเพศแตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน แต่จะมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองที่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

สมมติฐานที่ 4 ความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมือง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

ผลการวิจัย

ส่วนสอง การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ในส่วนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ รูปแบบกิจกรรมสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม มีกลุ่มเป้าหมายหลักได้แก่ เครือข่ายความร่วมมือ ทีมวิจัยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ ภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร

แนวร่วม (การสร้างเครือข่าย) เยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม

ภาพที่ 4 25 เครือข่ายเยาวชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การสร้างเครือข่าย: สถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ที่อยู่ในภูมิภาคนั้น ที่มีนิสิตนักศึกษามีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านกิจกรรมการเมืองในรูปแบบต่างๆ ต่อสังคมส่วนรวม ทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค ทีมวิจัยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในส่วนกลางและท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคได้เครือข่ายความร่วมมือดังนี้

ตารางที่ 2 เครือข่ายความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ในส่วนกลางและท้องถิ่น
ในแต่ละภูมิภาค

เครือข่ายความร่วมมือ	มหาวิทยาลัย	เยาวชน
กรุงเทพและภาคกลาง	11 มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มหาวิทยาลัยมหิดล	57 คน 2 9 13 2 4 6 5 4 4 4 4
ภาคใต้	5 มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่	16 คน 4 4 4 4 2
ภาคเหนือ	2 มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	8 คน 4 4
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	5 มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด	21 คน 5 4 4 4 4
สภาเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร		4
สภาเด็กและเยาวชน นนทบุรี		2
	25 สถาบัน	110 คน

เมื่อทีมวิจัยได้เครือข่ายความร่วมมือ 25 สถาบัน ประกอบด้วย กรุงเทพมหานครและภาคกลาง 11 สถาบันเยาวชน 57 คน ประกอบด้วย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยบูรพา ภาคใต้ 5 สถาบัน เยาวชน 16 คน ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ภาคเหนือ 2 สถาบัน เยาวชน 8 คน ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ 5 สถาบัน เยาวชน 21 คน ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด สภาเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร 4 คน สภาเด็กและเยาวชนนนทบุรี 2 คน รวมเป็นเครือข่าย 25 สถาบัน เยาวชน 110 คน

ภาพที่ 5 กิจกรรมสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง รู้เท่าทันข่าวปลอม ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ เมื่อวันที่ 6-7 สิงหาคม 2565

ทีมวิจัยได้ร่วมกับเครือข่าย 25 สถาบัน จัดกิจกรรมสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ เมื่อวันที่ 6-7 สิงหาคม 2565 ภายใต้วัตถุประสงค์หลัก 2 ข้อ คือ (1) เพื่อเสริมความรู้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองสำหรับเยาวชนระดับอุดมศึกษา (2) เพื่อเสริมความรู้การรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองสำหรับเยาวชนระดับอุดมศึกษา นำไปสู่วัตถุประสงค์หลักข้อ (3) คือ เพื่อสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ และภาคกลาง

การผลิตสื่อ TikTok รู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์
แนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอมจากกิจกรรมแรกจำนวน 25 สถาบันการศึกษา นักศึกษา 110 คน ร่วมกันผลิตสื่อซีรีส์ TikTok รู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์พร้อมจัดประกวด

ภาพที่ 6 กิจกรรมการผลิตสื่อ TikTok รู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์

ส่วนนี้แสดงให้เห็นปฏิบัติการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนในเครือข่าย ด้วยการโต้ตอบกลับข่าวปลอมในรูปแบบ TikTok เพื่อให้เยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายรู้เท่าทันข่าวปลอมที่แพร่ระบาดในสื่อสังคมออนไลน์

จากแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม 25 สถาบัน มีการผลิตสื่อ TikTok รู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ทั้งหมด 18 ซีรีส์จาก 18 ทีม ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม 18 ทีม

ชื่อทีม	ประเด็นการนำเสนอ	รางวัล
1. Red Venom มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	SMS หลอกหลวง ปัจจุบันมี SMS หลอกหลวงอย่างแพร่หลาย และมีการพัฒนาไปหลายรูปแบบ จึงอยากทำคลิปออกมาเพื่อเป็นวิธีการป้องกันตัวเองจากภัย SMS หลอกหลวงเหล่านี้ และเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่คนที่เข้าดู โดยทำออกมาในรูปแบบละครสั้น เพื่อให้เข้าถึงง่าย และเข้าถึงได้ทุกเพศ ทุกวัย	
2. สาวอีสานบ้านนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	Fake News ที่เกี่ยวกับบุคคลสาธารณะ (ทางการเมือง) บนเฟซบุ๊ก กลุ่มเป้าหมายคือ Gen X และ Gen Y นำเสนอเกี่ยวกับการประกาศข่าว โดยเลือก EP.1 นักข่าวยืนพูดในสตูดิโอมานำเสนอ มีเนื้อหาเกี่ยวกับผลวิจัยว่า ประเทศไทยอยู่อันดับ 1 ในการแชร์ข่าวปลอมบนเฟซบุ๊ก โดยเปิดคลิปให้เห็นถึงความสำคัญของการตรวจสอบข้อมูลก่อนแชร์	
3. Fellow Fellow มหาวิทยาลัยราชภัฏระนองศรีอยุธยา	ข่าวปลอมเรื่องสุขภาพ ยกประเด็นเรื่องดื่มน้ำมะนาวสามารถล้างไตได้จริงหรือไม่ เพราะปัญหาข่าวปลอมด้านสุขภาพเป็นสิ่งสำคัญในปัจจุบัน คนส่วนมากหลงเชื่อจนทำให้เกิดการแพร่กระจาย บางคนรู้บางคนไม่รู้ จึงหยิบยกขึ้นมาเพื่อแก้ไขข้อเท็จจริงให้คนส่วนใหญ่ได้รู้ และไม่หลงเชื่อ	

ตารางที่ 3 แสดงแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทัน
ข่าวปลอม 18 ทีม (ต่อ)

ชื่อทีม	ประเด็นการนำเสนอ	รางวัล
4. อะหยังเกาะ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	ยกหนี้เกษตรกร เมื่อต้นปีที่ผ่านมาได้มีข่าวว่า จะมีการยกหนี้ให้กับเกษตรกร ซึ่งเป็นข่าวที่ถูกมิจฉาชีพสร้างขึ้น และอาศัยช่องทางในโลกออนไลน์เพื่อหลอกเอาข้อมูลของเกษตรกรไปใช้ในทางที่ไม่ดี จึงเห็นว่า ประเด็นนี้น่าสนใจ และสร้างความเดือดร้อนเป็นวงกว้าง ได้ Ref. มาจากการค้นญี่ปุ่นเรื่องหนึ่ง นำมาปรับให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมาย และเชื่อว่า “ความจริง มีเพียงหนึ่งเดียว”	
5. TNK TEEM มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา	กัญชาฮารอมหรือฮาลาล เลือกนำเสนอประเด็นนี้เพราะในกลุ่ม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือกลุ่มมุสลิมยังสงสัยกันอยู่ว่า กัญชานั้นใช้ได้หรือไม่ตามหลักของศาสนาอิสลาม และอยากให้คลิปนี้เผยแพร่ไปยังกลุ่มต่างศาสนาด้วย	รางวัล Creative Content Specialist ความคิดสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม ผู้ที่นำเสนอคลิปที่มีความสร้างสรรค์ในวิธีการนำเสนอที่แปลกใหม่ หรือโดดเด่นจากการนำเสนออย่างชัดเจน
6. บুমิตานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี	สำนักท้องถิ่น-อัตลักษณ์: ซอฟต์พาวเวอร์หรือภัยความมั่นคง การเมืองคือการเคารพความแตกต่างหลากหลาย คือการเคารพสิทธิเสรีภาพที่อยู่ภายใต้การที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ซึ่งการชุมนุมในครั้งนี้ ไม่ได้เป็นการละเมิดสิทธิผู้อื่นแต่อย่างใด เพราะทุกคนมีสิทธิในการแสดงออกนอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนำไปสู่การแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายในสื่อโซเชียล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของความมั่นคงในพื้นที่อ่อนไหวอย่าง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ถูกมองว่า การออกมาชุมนุมคือการต่อสู้ทางด้านการเมืองหรือต้องการแบ่งแยกดินแดน จึงหยิบเรื่องนี้มานำเสนอ เพราะรู้สึกว่าการเมืองใกล้กับตัวเรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่มีหน้าที่ในการสื่อสาร เพราะเราจะต้องสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจในพื้นฐานของความเป็นจริง และปราศจากอคติ	รางวัล Exclusive Content รางวัลข้อมูลเชิงลึกหรือมีประโยชน์ ผู้ที่นำเสนอคลิปที่มีข้อมูลเชิงลึก เป็นประโยชน์ หรือมีความแปลกใหม่ที่ผ่านการรวบรวมค้นคว้า และนำมาเรียบเรียงใหม่จนกลายเป็นผลงานที่มีประโยชน์ต่อผู้ชม

ตารางที่ 3 แสดงแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทัน
ข่าวปลอม 18 ทีม (ต่อ)

ชื่อทีม	ประเด็นการนำเสนอ	รางวัล
7. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	การสร้างรถไฟเส้นเชียงราย เชียงของ ต่อ ไปยังกรุงเทพฯ คนเชียงรายได้ยืนมานานแล้วว่า จะมีรถไฟ แต่สงสัยว่า เราจะรู้ได้อย่างไรว่าโครงการนี้ จะเกิดขึ้นได้จริง คลิปนี้จึงต้องการสื่อสารว่า โครงการรถไฟเด่นชัย เชียงราย เชียงของ เริ่มทำจริงแล้วหรือยัง โดยใช้วิธีการสื่อสาร ด้วยการพูดและมีภาพประกอบ และมีการ พูดถึงมุมมองว่าเป็นเรื่องจริงหรือไม่จริง ซึ่งมี ความคาดหวังในการทำคลิปครั้งนี้คือ อยาก ให้ทุกคนลองหันมาดูว่ามีการเริ่มทำโครงการ นี้แล้วหรือยัง	
8. ม.หาดใหญ่ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่	ใคร??? (WHO???) แร้งบันดาลใจจาก บอร์ดเกม Werewolf ประเด็นที่เลือกมาเกี่ยวกับการปล่อย fake news เพื่อทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่าง กลุ่ม ที่พบเห็นได้บ่อยๆ โดยการนำเสนอได้ รับแรงบันดาลใจจากบอร์ดเกม Werewolf ที่เป็นการนั่งกันเป็นกลุ่มและหาว่าใครคือ มนุษย์หมาป่า	
9. The Movement มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	เยาวชนกับข่าวปลอมทางการเมือง ต้องการสื่อสารให้เยาวชนรู้เท่าทันและรู้วิธี รับมือกับข่าวปลอมทางการเมือง เพราะปัจจุบัน มีข้อมูลข่าวสารมากมาย และมีสื่อโซเชียล มีเดียที่กระจายข่าวสารได้รวดเร็ว จึงทำให้ มีข่าวที่เป็นการโจมตีกันทางข้อมูลเกิดขึ้น โดยเนื้อหาจะนำเสนอวิธีการรับมือเมื่อเจอข่าว ปลอม / คุณเป็นสายไหนเมื่อเจอ fake news / แบบไหนที่เรียกว่า fake news อยากให้ทั้ง 3 คลิปมี mood & tone สนุก ใช้ภาษาเข้าใจง่าย ให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเยาวชน	รางวัล Smiling World เนื้อหาสร้างรอยยิ้ม เสียงหัวเราะให้กับ คนดู

ตารางที่ 3 แสดงแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทัน
ข่าวปลอม 18 ทีม (ต่อ)

ชื่อทีม	ประเด็นการนำเสนอ	รางวัล
10. Sarakham Fact Check มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	บุหรี่ปั๊พฟ้า ประเด็นที่นำมาเสนอเป็นประเด็นข่าวปลอมที่ค้นพบได้เองจาก TikTok โดยมีการนำเอกสารมาโพสต์แล้วบอกว่า บุหรี่ปั๊พฟ้าถูกกฎหมายแล้ว แต่ต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ไม่อย่างนั้นจะผิด พ.ร.บ. ยาสูบ และที่สำคัญคลิปนั้นมียอดการรับชมสูงมาก เราจึงหาข้อมูลและนำประเด็นนี้มานำเสนอ ซึ่งสิ่งที่ได้จากการหาข้อมูลหลายๆ นั้น พบว่า เด็กลอกเลียนแบบเยอะมาก จึงคิดว่า บางครั้งสื่อออนไลน์นั้นเปรียบเสมือนแม่พิมพ์ให้กับเด็กที่เป็นอนาคตของชาติ โดยจะใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบเกมโชว์เพื่อความแปลกใหม่ ใช้เทคนิคการถ่ายทำให้สมศักดิ์ศรีมหาสารคาม และนำเสนอข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อความน่าเชื่อถือ	รางวัล Unique Editor การตัดต่อหรือเทคนิคการนำเสนอยอดเยี่ยม ผู้ที่นำเสนอคลิปที่มีการใช้เทคนิคการตัดต่อที่แตกต่างโดดเด่น สร้างเอกลักษณ์ที่ทำให้คลิปไม่น่าเบื่อ ดูสนุก
11. มศว. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับชีอูย “เด็กคือระวังโดนชีอูยกินตับนะ” วาทกรรมนี้พวกเราทุกคนอาจจะเคยได้ยินกันอย่างคุ้นหู เหตุผลที่พวกเราหยิบยกประเด็นนี้ขึ้นมาพูด เนื่องจากเป็นประเด็นที่พวกเราอาจจะเคยได้ยินกันเป็นเรื่องปกติในสังคมไทย เพราะประเด็นชีอูยเป็นประเด็นที่ใช้อคตินำจรรยาบรรณสู่การเข้าใจผิดของสังคมไทย และการใช้อคตินี้มาเป็นรากฐานมาสู่การสร้าง fake news ในสังคมไทย คอนเซ็ปต์ในการนำเสนอวิดีโอคือเพื่อนสาวเล่าเรื่อง โดยนำเสนอหาสาระแน่นๆ มาพูดย่อยให้เข้าใจง่ายขึ้น ผ่านภาษาที่เป็นกันเอง สอดแทรกความเป็นตลกตลกคลิปเพื่อจับผู้ฟังใน 5 วินาทีแรก จากทั้ง 3 คลิปจะเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาเดียวกัน โดยคลิปที่ 2 จะมีความจริงจิงมากขึ้น และคลิปที่ 3 เป็นการสรุปประเด็น ซึ่งในส่วนท้ายของแต่ละคลิปจะมีการพูดเชิญชวน ดึงดูดให้คนรู้สึกอยากรู้ และกดเข้าไปดูคลิปถัดไป	รางวัล Excellent Word การใช้ภาษาที่สร้างสรรค์ ไม่ก่อให้เกิดการสร้างอคติและความเกลียดชัง

ตารางที่ 3 แสดงแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทัน
ข่าวปลอม 18 ทีม (ต่อ)

ชื่อทีม	ประเด็นการนำเสนอ	รางวัล
12. MN CRRU มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	เศรษฐกิจยุคโควิดส่งผลกระทบต่อสังคม เหตุผลที่นำเสนอเรื่องเศรษฐกิจ เพราะทุกคนได้รับผลกระทบหมดในยุคโควิด-19 เยาวชนเองก็ได้รับผลกระทบ คลิปที่นำมานำเสนอเป็นคลิปเกี่ยวกับเยาวชนที่ได้รับผลกระทบ แต่ในบางเรื่องเยาวชนอาจจะพุดผิด และอาจจะแสดงออกในโลกออนไลน์ในทางที่ผิด	
13. sweet chick มหาวิทยาลัยราชภัฏระยอง	ประวัติศาสตร์ที่ถูกจดบันทึกมาในหลายรูปแบบ จากการเมืองและข่าวปลอมในจังหวัดอยุธยา เราจึงเรียบเรียงเรื่องราวผ่านการเล่าเรื่องในชุดความคิดที่หลายคนมักถูกปลูกฝังว่า พม่าเผากรุงศรีอยุธยาจนหมดสิ้น แต่ความจริงแล้ว เมื่อเราได้ศึกษาเพิ่มเติมในหลายๆ ด้านทำให้เราเห็นในหลายมุมมองว่าแท้จริงแล้วพม่าเผากรุงศรีอยุธยาเพียงแค่ครั้งหนึ่งเท่านั้น แต่อีกครั้งหนึ่งกลับกลายเป็นคนในพื้นที่ที่ต้องการมาขูดหาสมบัติเพื่อเลี้ยงตนเอง แต่เราก็ไม่มีสิทธิ์ที่จะไปตัดสินคนในอดีตว่าสิ่งที่เขาทำนั้นถูกหรือผิด เพราะนั่นคืออดีต สิ่งที่เราทำได้คือการเรียนรู้อดีต เข้าใจปัจจุบัน และวางแผนอนาคต เพราะอดีตไม่สามารถแก้ไขได้ แต่เราสามารถทำปัจจุบันให้ดีได้ และพัฒนาต่อในอนาคต เพื่อลูกหลานอยุธยาและลูกหลานของคนไทยทุกคน ในการที่จะไม่ตกเป็นเหยื่อของข่าวปลอม เพราะอยุธยาถือเป็นรากเหง้า รากผอย และรากที่สำคัญของการเมืองและข่าวปลอม	
14. บุรพาพัชรภากรูป มหาวิทยาลัยบูรพา	ปัญหา fake news ที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่เกาะล้าน EP. แรกของเราจะนำเสนอถึงปัญหา fake news ที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่เกาะล้าน จังหวัดชลบุรี ว่า มีเจ้าหน้าที่เป็นผีตาขลึง แต่เมื่อตรวจสอบแล้วพบว่า เป็นไข้มาลาเรียที่เกิดจากยุงก้นปล่อง	

ตารางที่ 3 แสดงแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทัน
ข่าวปลอม 18 ทีม (ต่อ)

ชื่อทีม	ประเด็นการนำเสนอ	รางวัล
15. เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	มิจนาซีฟ แอปอ้างชื่อศิษย์เก่า ชักชวนทำงาน และหลอกลามข้อมูลส่วนตัว มิมีจนาซีฟอ้างตัวว่า เป็นศิษย์เก่ามหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ให้นักศึกษากรอกข้อมูล แบบสอบถาม โดยอ้างว่ากำลังทำวิจัย และ นำข้อมูลส่วนตัวไป โดยในคลิปวิดีโอจะแสดง ให้เห็นถึงรูปแบบของมิจนาซีฟ และรู้ถึงวิธีการ ป้องกันและรับมือกับมิจนาซีฟเหล่านี้	
16. พระนครพาเวอร์เรนเจอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	นโยบายของรัฐบาลที่กระทบความเป็นอยู่ ของประชาชน เลือกประเด็นที่เกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล เพราะว่าสังคมสมัยนี้กำลังส่งต่อข่าวแบบ ผิดๆ เราจึงเลือกวิธีการตรวจสอบ และ อยากให้เพื่อนๆ ทุกคนช่วยกันกรองข่าว เราจึงนำวิธีการตรวจสอบมานำเสนอให้ทุก คนได้ชม โดยเฉพาะการปลอมเนื้อหาที่ส่ง ผลกระทบต่อผู้อ่าน และเป็นการซ้ำเติม ความทุกข์ต่อสังคม โดยเฉพาะผู้ที่หลงเชื่อ ข่าวปลอมนั้น ดังนั้น คลิปจึงเลือกนำเสนอ วิธีการตรวจสอบข่าวปลอม เพื่อเป็นวิธีการ ในการตัดสินใจในการเลือกรับข่าวสารในชีวิต ประจำวันของทุกคน	
17. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	TikTok series #หนูนุ้ยใจร้อนๆ หนูนุ้ยไปล่าข่าวปลอม เป็นคลิปสั้นที่แนะนำถึง หนูนุ้ยได้ใจร้อน เมื่อใจร้อนจะแชร์ข่าวปลอม จะ มีเสียงคุณแม่มาเตือนสติให้เขาใจเย็นลง คิด หาวิธีต่อสู้กับข่าวปลอม	
18. สำนักข่าว NFN: Nose for News มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	แอปฯ เป๋าดังให้ยืมเงิน 100,000 บาท ในคลิปจะมีวิธีการสังเกตข่าวปลอม และนำ เสนอเกี่ยวกับแอปพลิเคชันเป๋าดังมีฟีเจอร์การ ใช้งานอะไรบ้าง	

การเลือกประเด็น พบว่า ทั้ง 18 ทีมมีวิธีการเลือกประเด็นไปในทาง
เดียวกันคือ ส่วนใหญ่จะเลือกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมือง สิทธิ เสรีภาพ
โดยคัดเลือกจากประเด็นที่กำลังได้รับความสนใจ และเป็นที่ถูกเถียงกันในพื้นที่

จังหวัดของตนเอง เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว และส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่ โดยแต่ละประเด็นอาจมีเหตุผลประกอบการเลือกประเด็น และวัตถุประสงค์ในการนำเสนอที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งจะสามารถยกตัวอย่างมาอธิบายได้ ดังนี้

1. ทีมบูรพาพัชรภากรู๊ป จากมหาวิทยาลัยบูรพา เลือกนำเสนอประเด็นปัญหา fake news เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคฝีดาษลิงในพื้นที่เกาะล้าน จังหวัดชลบุรี เนื่องจากเล็งเห็นว่า เป็นประเด็นที่สร้างความหวาดกลัวให้กับนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ จนส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของจังหวัดตนเอง

2. ทีม Sarakham Fact Check จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เลือกนำเสนอประเด็นบุหรีไฟฟ้า เนื่องจากเป็นประเด็นใกล้ตัวที่พบเจอมากในมหาวิทยาลัย จึงทำให้เกิดการตั้งคำถามว่า บุหรีไฟฟ้ามีอันตรายน้อยกว่าบุหรีมวนจริงหรือไม่ และทำไมถึงมีคนสูบบุหรีเยอะ ทั้งๆ ที่ยังผิดกฎหมาย

3. ทีมบูมิตานี จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เลือกนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออกทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และความคิด เนื่องจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มักจะเป็นพื้นที่ที่ถูกมองว่า การออกมาชุมนุมคือการต่อสู้ทางการเมือง ทั้งๆ ที่ในความจริงแล้วทุกคนควรมีสิทธิในการแสดงออก ประกอบกับมีเรื่องอัตลักษณ์และศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง ทีมบูมิตานีจึงต้องการเป็นเยาวชนที่อยากสื่อสารความจริงให้คนอื่นเข้าใจโดยปราศจากอคติ

4. ทีม TNK TEEM จากมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เลือกนำเสนอประเด็นกัญชา ซึ่งกำลังเป็นประเด็นปัญหาทางสังคมและศาสนาในพื้นที่ภูมิภาคของตนเอง และยังเป็นที่ยังสับสนกันในกลุ่มชาวมุสลิม จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอประโยชน์ของกัญชา และให้คนต่างศาสนาเข้าใจในวิถีของชาวมุสลิม

ทั้งนี้ ในบางทีมเลือกนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับข่าวปลอมโดยตรง เช่น ทีม The Movement จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เลือกนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการรับข่าวปลอมทางการเมืองของเยาวชน โดยมุ่งเน้นนำเสนอถึงวิธีการตรวจสอบและรับมือกับข่าวปลอม เพื่อให้ผู้รับสารรับรู้เกี่ยวกับข่าวปลอม สามารถ

แยกแยะข่าวปลอมได้ และรู้วิธีการรับมือเมื่อเจอข่าวปลอม เช่น การไม่ส่งต่อข่าวปลอม ในขณะที่บางทีมก็ใช้วิธีการคัดเลือกระเด็น fake news เกี่ยวกับนโยบายของรัฐมาเป็นประเด็นตั้งต้น ก่อนที่จะมีการแทรกวิธีการตรวจสอบข่าวปลอม หรือวิธีการสังเกตข่าวปลอมเข้าไปในเนื้อหา เห็นได้จากทีมพระนครพาเวอร์เรนเจอร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่นำเสนอประเด็นนโยบายของรัฐบาลที่กระทบความเป็นอยู่ของประชาชน ที่มักจะเป็นข่าวที่ถูกส่งต่อกันอย่างผิดๆ และนำเสนอวิธีการตรวจสอบข่าวปลอม เช่นเดียวกับทีมสำนักข่าว NFN: Nose for News จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่นำเสนอประเด็นข่าวปลอมเรื่องแอปพลิเคชันเป่าดังให้ยืมเงิน 100,000 บาท โดยมีการนำเสนอวิธีการสังเกตข่าวปลอมควบคู่ไปกับฟีเจอร์การใช้งานแอปพลิเคชันเป่าดัง

ถอดบทเรียนการผลิตสื่อ TikTok รู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์

นักศึกษามีความเข้าใจในเรื่องของ TikTok และวิธีการสื่อสารในช่วงแรก ที่ค่อนข้างน้อย และโดยมากมีความเข้าใจว่า TikTok เป็นแพลตฟอร์มเพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียว แต่ภายหลังได้มีการปรับพื้นฐาน ทั้งวิธีคิดเนื้อหาในรูปแบบวิดีโอขนาดสั้น และความเข้าใจในแพลตฟอร์ม TikTok ทำให้นักศึกษาเข้าใจแพลตฟอร์มมากยิ่งขึ้น ก่อนจะนำไปสู่การนำความรู้ ความเข้าใจ และวิธีการสื่อสารแบบวิดีโอขนาดสั้นไปสร้างสรรค์เนื้อหาตามโจทย์ที่ได้รับ

ผลลัพธ์ที่ออกมาเป็นที่น่าสนใจ เนื่องจากนักศึกษามีการวิเคราะห์ และเข้าใจในการนำโจทย์ที่ได้รับมาปรับเปลี่ยนเป็นวิธีการนำเสนอเนื้อหา เพียงแต่หลายทีมมีอุปสรรคในการทำงานที่แตกต่างกัน ได้แก่

1. การมองภาพรวมของประเด็นที่นำเสนอไม่ชัด
2. การหยิบยกประเด็นมานำเสนอได้ไม่น่าสนใจ
3. วิธีการเล่าเรื่องหรือนำเสนอที่ไม่น่าสนใจมากพอ
4. การสรุปประเด็นให้เหลือในเวลาจำกัด
5. เทคนิคการถ่ายทำและกระบวนการสร้างวิดีโอคลิปที่แต่ละกลุ่มมีศักยภาพที่ต่างกัน รวมถึงการคิดสร้างสรรค์ก็แตกต่างกัน

จากปัญหาที่ได้พบนั้น ทุกทีมได้รับคำแนะนำและแก้ไข โดยให้นักศึกษาหยิบยกประเด็นขึ้นมาภายใต้วิธิตัด “ผู้ชมควรจะรู้เรื่องอะไรมากที่สุด” “ผู้ชมได้รับชมคลิปในการเล่าแบบไหน” และ “ทีมของเรามีศักยภาพในการเล่าเรื่องแบบใด”

เมื่อมีการกำหนดกรอบและวิธีลงไป ทำให้นักศึกษาทุกทีมมีจุดรวมในการทำคลิป และการสร้างเนื้อหาที่สอดคล้องตามโจทย์ รวมถึงตรงตามศักยภาพการเล่าเรื่องอย่างสร้างสรรค์ของแต่ละกลุ่มออกมาได้ อาจมีบ้างบางกลุ่มจะมีวิธีคิดที่ค่อนข้างคล้ายกัน การนำเสนอจึงไม่ได้ต่างกัน แต่ก็ได้รับคำแนะนำเพื่อปรับปรุงในโอกาสต่อไป

ท้ายที่สุดแล้ว จากคำแนะนำในด้านของกระบวนการคิดและกระบวนการผลิต ทำให้กลุ่มนักศึกษาได้เข้าใจในหลักการทำวิดีโอขนาดสั้นอย่างดียิ่งขึ้น และยังสามารถนำหลักคิดที่ได้รับคำแนะนำจากคณะกรรมการและที่ปรึกษาไปดำเนินการต่อได้ในอนาคต

ถอดบทเรียนกิจกรรมสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม

ภาพที่ 7 การถอดบทเรียนกิจกรรมสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม

จากการถอดบทเรียนกิจกรรมสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม พบว่า การสร้างกลไกแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องใช้องค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วนคือ ส่วนแรก เยาวชน (นักศึกษาหรือนักเรียน) ส่วนสอง สถาบันการศึกษา และ ส่วนสาม องค์กรวิชาชีพสื่อ ที่เกิดจากความร่วมมือ 3 ฝ่ายด้วยความสมัครใจ เห็นความสำคัญของเยาวชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ผ่านกิจกรรมที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้และทักษะ ภายใต้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการทำกิจกรรมเพื่อปมเพาะเมล็ดพันธุ์ เยาวชนที่ตื่นรู้กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่เยาวชนสนใจ ดังที่ Galstyan ได้ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและสังคมการเมืองในระดับโลก ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนกำลังเปลี่ยนโฉมไปอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในแง่รูปแบบ เป้าหมาย ความเข้มข้น รวมถึงมีลักษณะเฉพาะใหม่ที่แตกต่างไปจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอดีต (โปรดดู <https://www.the101.world/youth-manifesto/>)

เราเรียนรู้อะไรจากเยาวชน:

1. ความเป็นเด็กทำให้สร้างเครือข่ายได้ง่าย กระบวนการเห็นร่วมกันว่าแก่นักศึกษาอยู่ต่างสถาบันแต่มีกลไกบางอย่างคือ “ความสนใจร่วมกัน” ที่เชื่อมโยงกันได้ง่าย ทำให้พร้อมที่จะสร้างเครือข่ายได้ง่าย

2. สถาบันการศึกษา

- ความเป็นสถาบันการศึกษาไม่ได้เป็นอุปสรรค ในการรวมตัวกันขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม
- ความเป็นสถาบันศึกษามีผลต่อความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็น พบว่านักศึกษามาจากต่างจังหวัดในวันแรกไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น แต่ถ้าแสดงความคิดเห็นกันในกลุ่ม พร้อมที่จะแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็น ทำให้พลวัตของกลุ่มไหลลื่นได้ ดังนั้นการออกแบบกระบวนการจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสลายความเป็นสถาบันการศึกษา

3. การออกแบบกระบวนการ รูปแบบการพูดคุย

- รูปแบบการพูดคุยโดยไม่มีผู้ใหญ่เข้าไปชี้นำ ทำให้เกิดพลวัตที่น่าสนใจ ถึงแม้ว่าในช่วงแรกจะมีความเงียบ ไม่กล้าแสดงท่าที แสดงความคิดเห็น แต่เมื่อแต่ละคนในกลุ่มเริ่มมีความคุ้นเคยกัน การพูดคุยดำเนินไปตามเป้าหมายที่วางไว้
- การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจะเกิดขึ้นได้ง่ายและมีความเป็นธรรมชาติ ขึ้นอยู่กับการออกแบบรูปแบบการพูดคุยที่ไม่เป็นทางการ
- แต่ละกลุ่มสามารถออกแบบรูปแบบการพูดคุยของกลุ่มเองได้ เพื่อเป็นไปตามธรรมชาติกลุ่มนั้น แต่ดำเนินไปภายใต้กติกาใหญ่ที่กำหนด
- กระบวนการก่อให้เกิดการนำกลุ่มในรูปแบบการผลักดันนำ ผลัดกันตาม เป็นพลวัตที่ดีมาก เพราะเยาวชนจะผลักดันนำเพื่อพาไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่ก็ยังฟังและแลกเปลี่ยน และผลักดันให้คนอื่นมานำบ้าง มันจึงไหลลื่นไปได้ในการจัดการ เช่น การจัดสรรการทำงาน การแบ่งหน้าที่ เป็นต้น

4. กระบวนการสรุป เป็นหนึ่งองค์ประกอบสำคัญ มีผู้จดโน้ตทำหน้าที่แจ้งประเด็นเพื่อชวนคุยต่อ หรือนำไปสู่การโหวตเลือกประเด็นที่น่าสนใจ สิ่งที่น่าสนใจคือ จะมีคนรับลูกต่อเพื่อนำมาขยายความให้ชัดเจนขึ้น เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีเพื่อนแสดงความคิดเห็นว่ารับเงินซื้อเสียง แต่ไม่ได้ไปเลือก ก็มีคนช่วยนำคำถามนี้ถามเพื่อนว่าใช่หรือไม่ ซึ่งกลุ่มก็จะสะท้อนว่าใช่ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นกัน

การออกแบบกระบวนการเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เยาวชนที่มาร่วมกิจกรรมรู้สึกว่าเป็นพื้นที่ของตนเอง และเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็น โดยผู้นำกระบวนการหรือกระบวนการทำหน้าที่แค่สังเกตการณ์เพียงเท่านั้น และให้การสนับสนุนเมื่อผู้เข้าร่วมขอความร่วมมือ โดยให้กลุ่มดำเนินไปตามกลไกของเยาวชนที่ออกแบบเองในกลุ่ม ทำให้เห็นถึงศักยภาพในการวิพากษ์ที่ปราศจากการครอบงำหรือตีกรอบทางความคิด ส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษาในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน พบว่า เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เมือง โดยให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออก (freedom of expression)

บทสะท้อนจากเยาวชนสู่โครงการการเมืองเยาวชนร่วม

กล่าวโดยสรุป หากพูดถึงคำว่า “เยาวชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง” นักศึกษาผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มองว่า การเมืองเป็นเรื่องของทุกคน และเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวในทุกย่างก้าวของการใช้ชีวิต และมองว่า ปัจจุบันเยาวชนเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่จะพัฒนาการเมืองไทย เนื่องจากมีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและมากกว่าสมัยก่อน อีกทั้งเยาวชนยังมีความเข้าใจในสิทธิของตัวเองและสิทธิของผู้อื่น เป็นวัยที่กล้าพูด กล้าแสดงออก จึงสามารถทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเป็นเยาวชนที่เรียนเกี่ยวกับด้านสื่อสารมวลชน ยิ่งต้องเป็นเยาวชนที่ทำหน้าที่เป็นนักสื่อสารที่ดี คอยชี้แนะและอธิบายข้อเท็จจริงให้สังคมได้รับรู้ เพราะสื่อเป็นสิ่งที่สามารถสร้าง impact ต่อสังคมได้ เนื่องจากสื่อมีผลต่อการตัดสินใจ ดังนั้นสื่อจึงควรให้ข้อมูลอย่างรอบด้านให้มากที่สุด นอกจากนี้ ยังมองว่า เยาวชนในโครงการนี้กำลังจะกลายเป็น superspreader ที่มีส่วนในการเผยแพร่ข้อเท็จจริงแก้ไขข้อมูล fake news ให้ถูกต้องออกสู่สังคมได้อย่างรวดเร็ว ผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียที่เยาวชนมีความถนัดต่อไป

บทสรุป: TikTok เยาวชน การเมืองกับข่าวปลอม

หากพิจารณาหลักกลับไปที่วัตถุประสงค์ของกิจกรรมสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม 3 ข้อ คือ (1) เพื่อเสริมความรู้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองสำหรับเยาวชนระดับอุดมศึกษา (2) เพื่อเสริมความรู้การรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองสำหรับเยาวชนระดับอุดมศึกษา และ (3) เพื่อสร้างเครือข่ายเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม ถือว่าผลลัพธ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทั้ง 3 ข้อ โดยวัตถุประสงค์ข้อ (1) และข้อ (2) ปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมในรูปแบบสื่อ TikTok รู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 18 ซีรีส์ จาก 18 ทีม

ของแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม 25 สถาบัน ที่มีคุณภาพทั้งเนื้อหาตรงตามแนวความคิดต่อสู้กับข่าวปลอม การเมือง โดยนำประเด็นข่าวปลอมการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์มาบอกกล่าว ให้กลุ่มเป้าหมายคือเยาวชนรับทราบว่าเป็นข่าวปลอม และที่สำคัญ เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ มีความน่าเชื่อถือ สามารถอ้างอิงได้ ขณะเดียวกัน มีความคิดสร้างสรรค์ในการเล่าเรื่อง ทั้งเรื่องการติดต่อหรือเทคนิคการนำเสนอให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ด้วยวิธีการสื่อสารที่มีความแตกต่างกว่าการนำเสนอในรูปแบบเดิม หรือการสื่อสารเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว นอกจากนี้ มีการใช้ภาษาที่สร้างสรรค์ ไม่ก่อให้เกิดการสร้างอคติและความเกลียดชัง

ดังที่คณะกรรมการตัดสิน ประกอบด้วย รูปณีย์ เอียดศรีไชย ผู้ก่อตั้งสำนักข่าว The Reporters และผู้สื่อข่าวสามมิติ ธนกร วงษ์ปัญญา บรรณาธิการข่าวการเมือง สำนักข่าว The Standard กนกพร ประสิทธิ์ผล ผู้อำนวยการสำนักสื่อดิจิทัล ไทยพีบีเอส และขจร เจียรนัยพานิชย์ Managing Director The Zero Publishing, Twitter Influencer, TikToker สาย IT ตัดสินให้ทีมบูมมีตานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กับประเด็น “สำนักท้องถิ่น-อัตลักษณ์: ซอฟต์แวร์เวอร์หรือภัยความมั่นคง” ได้รางวัล Exclusive Content ที่เป็นรางวัลข้อมูลเชิงลึกที่มีประโยชน์ โดยเห็นร่วมกันว่า มีการนำประเด็น 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ทำลายความมั่นคงมาถ้อย และนำเสนอได้น่าสนใจ โดยการนำแอนิเมชันทำมือมาช่วย (ซึ่งทำยาก เพราะต้องคิดบทก่อนไปทำ prop แล้วจึงกลับมาถ่ายและตัดต่อ) ทำให้ช่วยลดทอนความรุนแรงของเนื้อหาได้ดี ทั้งการเล่าถึงที่มาที่ไป และความคิดเห็น ทำให้เรื่องที่น่ากลัวดูเข้าใจง่ายในมุมมองของคนรุ่นใหม่ต่อประเด็น 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ขณะที่วัตถุประสงค์ข้อ (3) เพื่อสร้างเครือข่ายเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม ถือว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ โดยได้แนวร่วมมาเป็นเครือข่ายถึง 25 สถาบัน และเยาวชน 110 คน จากทั่วประเทศ ในการเรียนรู้ร่วมกันตลอดกว่า 10 เดือนในโครงการ ตั้งแต่หาแนวร่วมสร้างเครือข่าย ทำกิจกรรมสร้างเสริมความรู้การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมือง และการผลิตสื่อ TikTok ร่วมกัน จนสามารถผลิตซีรีส์ TikTok 18 เรื่อง แพร่กระจายสู่สังคมในการให้ข้อมูลรู้เท่าทันข่าวปลอม

ซีรีส์ TikTok 18 เรื่องที่แพร่กระจายสู่สังคมในการให้ข้อมูลรู้เท่าทันข่าวปลอม นับเป็นผลิตผล (output) ของโครงการนี้ที่วัดผลได้เป็นรูปธรรม ยังไม่นับรวมการถูกแพร่กระจายออกไปในเครือข่ายของแต่ละสถาบันการศึกษาที่เป็นแนวร่วมในโครงการนี้ 25 สถาบัน แต่สิ่งที่ผลิตออกมามีผลในอนาคตที่จะเป็นผลลัพธ์ (outcome) อย่างน่าสนใจคือ การบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์เยาวชนที่ตื่นรู้กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่เขาสนใจและมีความถนัด ดังที่ Galstyan ว่าไว้ “การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและสังคมการเมืองในระดับโลก ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนกำลังเปลี่ยนโฉมไปอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในแง่รูปแบบ เป้าหมาย ความเข้มข้น รวมถึงมีลักษณะเฉพาะใหม่ที่แตกต่างไปจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอดีต” (<https://www.the101.world/youth-manifesto/>) นอกจากนี้ การบ่มเพาะการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมืองที่แพร่กระจายอยู่ในสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นพื้นที่หลักในการรับข้อมูลข่าวสารเป็นผลลัพธ์ระยะยาวที่สำคัญ ในการติดตั้งทักษะการตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วย “การคิดเชิงวิพากษ์” (critical thinking) ที่เป็นทักษะแรก (วิไลวรรณ จงวิไลเกษม, 2566) และทักษะสำคัญในการรู้เท่าทันข่าวปลอมทางการเมือง ด้วยการประเมินแหล่งที่มาและตรวจสอบข้อมูลเชิงลึก ตามด้วยการประเมินคุณค่าข่าว (evaluating newsworthiness) โดยการประเมินแบบการคิดเชิงวิพากษ์ว่า จะเอาหรือไม่เอาข้อมูลนั้น และสิ่งสำคัญคือการตรวจจับ deep fake ที่มาในรูปแบบการดัดแปลงรูปภาพ ด้วยเพราะ “ข้อมูลเท็จทำลายสังคมในหลายทาง” อย่างที่ Lewandowsky et al. (2020) ชี้ไว้ว่า “ความจริงที่เที่ยงตรงมีความสำคัญน้อยกว่าความคุ้นเคย เรามีแนวโน้มที่จะเชื่อความเท็จเมื่อความเท็จถูกกล่าวถึงซ้ำๆ บ่อยๆ” โดยเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “ผลกระทบความจริงที่ลวงตา” พร้อมกับสรุปว่า ยิ่งคนเผชิญกับข้อมูลเท็จมากเท่าไร ข้อมูลเท็จเหล่านั้นดูเหมือนเป็นความจริง และยิ่งติดหนึบในตัวเรา ทั้งๆ ที่มีแหล่งที่มาชี้ชัดว่าไม่น่าเชื่อถือ และข้อมูลเท็จมักมากับภาษาที่เร้าอารมณ์ และถูกออกแบบมาเพื่อดึงดูดความสนใจ พร้อมกับแพร่กระจายในข่าวสารปัจจุบันบนออนไลน์

การผลิตเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในการบอกเล่าข้อเท็จจริงของโครงการนี้เพื่อต่อสู้กับข่าวปลอม ถือว่าเป็นวิธีการหนึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ผู้วิจัยเรียนรู้กันไปกับเยาวชน มากไปกว่านั้น เยาวชนในโครงการยังได้เรียนรู้ถึงบทบาทของผู้สร้างสารเพื่อสังคม ไม่เฉพาะแต่เพียงบทบาทของนักสื่อสารมวลชนเท่านั้น ในยุคดิจิทัลที่ใครๆ ก็สร้างสารได้ ทุกคนล้วนเป็นสื่อ แต่จะสร้างสารอย่างไรที่ไม่ทำร้ายสังคม ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกเกลียดชัง ในขณะเดียวกันสารที่สร้างนั้นก่อให้เกิดแรงกระเพื่อมจนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตั้งแต่ระดับปัจเจกชนไปถึงระดับเชิงโครงสร้างสังคม บนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์

ตั้งแต่ปี 2563 ถึงปัจจุบัน เยาวชนมีการแสดงออกทางการเมืองอย่างต่อเนื่องที่มีบทบาทอย่างมากต่อการเมืองไทย เห็นได้จากจำนวนกลุ่มหลักที่ออกมาแสดงออกทางการเมือง 12 กลุ่ม และส่วนใหญ่เป็นเยาวชนที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะที่เป็นแกนนำของกลุ่ม และที่น่าสนใจอย่างมากคือ เหตุการณ์การแสดงออกทางการเมืองของเยาวชนที่เป็นเหตุการณ์ใหญ่ตลอด 3 ปี จำนวน 48 เหตุการณ์ ส่วนใหญ่เป็นประเด็นที่สะท้อนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน ในรูปแบบการชุมนุมยื่นข้อเสนอ แต่จุดเด่นที่น่าสนใจคือ รูปแบบการชุมนุมส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต เป็นรูปแบบการชุมนุมที่ไม่ได้แสดงออกซึ่งความความรุนแรง แต่แสดงออกแบบสร้างสรรค์ถึงตัวตนของเยาวชน เช่น ปรากฏการณ์ม็อบแฮมทาโร่ ที่มีการพูดถึงกันอย่างมากต่อความคิดสร้างสรรค์ ดังที่คอลัมน์ “ในประเทศ” มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 31 กรกฎาคม - 6 สิงหาคม 2563 เขียนถึง ดังนี้

“ปรากฏการณ์ม็อบแฮมทาโร่ เมื่อ ‘การ์ตูน-เพลง’ แรงขับเคลื่อนคนรุ่นใหม่ ภาชีประชาชน-ยุบสภา! กลายเป็นปรากฏการณ์แปลกใหม่ของ การชุมนุมประท้วงรัฐบาล เมื่อมีการนำตัวการ์ตูนญี่ปุ่นรูปหนูแฮมสเตอร์ จากเรื่อง แฮมทาโร่ แก๊งจิ๋วผจญภัย และเพลงประกอบการ์ตูนที่ดัดแปลง เนื้อหาบางช่วง มาเป็นตัวชูโรงในการทำกิจกรรมแฟลชม็อบที่บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เพื่อเรียกร้องให้ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ยุบสภา ทำเอาพวกหลุงๆ ในสภาและเจ้าหน้าที่ฝ่าย

ความมั่งคั่งต่างงกกันหมด เพราะไม่คิดว่า กลุ่มผู้ชุมนุมที่ส่วนใหญ่เป็น ‘นักเรียน-นักศึกษา’ จะเลือกใช้วิธีแสดงออกแบบนี้ จุดเริ่มต้นของมิوبแฮมทาโร่เกิดจากนักศึกษาสาวคนหนึ่งที่ใช้นามแฝงว่า ‘จู้ดี’ โพสต์ข้อความลงในทวิตเตอร์ส่วนตัว ประกาศหาแนวร่วมที่เปื้อนอายับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันมาร่วมวิ่งที่บริเวณรอบๆ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย โดยใช้สัญลักษณ์เป็นตัวการ์ตูนญี่ปุ่น ‘แฮมทาโร่’ มาเป็นธีมหลักของการชุมนุมในครั้งนี้ ต่อมาเมื่อเพื่อนร่วมอุดมการณ์เสนอให้นำเพลงประกอบการ์ตูนเรื่อง แฮมทาโร่ มาร้องควบคู่ไปกับตอนวิ่งด้วย โดยได้ดัดแปลงเนื้อร้องบางท่อนให้เข้ากับบริบททางการเมืองของไทยในปัจจุบันเข้าไป ความเป็นมาของการตูนที่ชื่อว่า แฮมทาโร่ ถือกำเนิดขึ้นโดย ริสึโกะ คาวาอิ นักวาดการ์ตูนชาวญี่ปุ่น ก่อนนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์แอนิเมะออกฉายในประเทศญี่ปุ่นและอีกกว่า 30 ประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ในบ้านเราเพลงแปลภาษาไทยมีเนื้อร้องว่า ‘เฮ้า ออกมาวิ่ง วิ่งนะวิ่งนะแฮมทาโร่ ตื่นออกจากกรัง วิ่งนะวิ่งนะแฮมทาโร่ หอมอร่อยที่สุดก็คือ เมล็ดทานตะวัน’ แต่เมื่อเวลาผ่านไป ยุคสมัยเปลี่ยนไป เพลงแฮมทาโร่ถูกนำมาใช้เป็นองค์ประกอบในการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่อต้านรัฐบาลลุงตู่ มีการดัดแปลงเนื้อเพลงโดยเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ แต่สะท้อนมุมมองของพวกเขาได้อย่างแหลมคมกลายเป็นเพลงแฮมทาโร่เวอร์ชันยุบสภา ที่กลายเป็นวลีฮิตติดหูของใครหลายคน ‘เฮ้า ออกมาวิ่ง วิ่งนะวิ่งนะแฮมทาโร่ ตื่นออกจากกรัง วิ่งนะวิ่งนะแฮมทาโร่ ของอร่อยที่สุดก็คือภาษีประชาชน ยุบสภา! ยุบสภา! ยุบสภา!’”

(https://www.matichonweekly.com/column/article_331508)

นอกจากปรากฏการณ์มิوبแฮมทาโร่จะสะท้อนถึงความคิดสร้างสรรค์ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน ปรากฏการณ์เยาวชนใช้ TikTok เป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสารการเมืองสนับสนุนพรรคการเมืองในช่วงหาเสียงก่อนการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ชี้ให้เห็นรูปแบบ

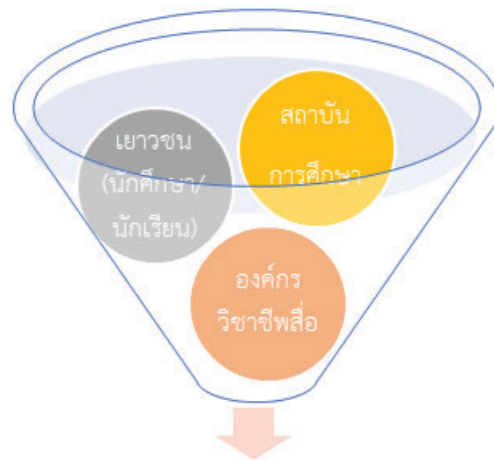
การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะในรูปแบบที่สนุกสนาน แต่นำไปสู่การสร้างการตื่นตัวทางการเมืองให้ ทั้งผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งและพรรคการเมืองที่หาเสียงเลือกตั้ง แม้แต่เยาวชนที่ยังไม่มีสิทธิเลือกตั้งตื่นตัวไปกับการเลือกตั้งครั้งนี้แล้ว

ปรากฏการณ์ของเยาวชนที่ใช้ TikTok และการให้ความสนใจทางการเมืองยังสอดคล้องกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพรรคการเมือง ซึ่งมีเพียงพรรคการเมืองเดียวในการเลือกตั้งวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 ที่ใช้ TikTok เป็นเครื่องมือในการหาเสียงในครั้งนี้อคือ “พรรคก้าวไกล” ที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นคนรุ่นใหม่ โดยจากข้อมูลของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มที่เป็นคนรุ่นใหม่แบ่งออกเป็น 2 ช่วงอายุที่โซเชียลมีเดียมีอิทธิพลต่อคน 2 กลุ่มนี้คือ กลุ่มเจน Z (เกิดระหว่าง พ.ศ. 2547-2558 หรืออายุ 18-19 ปี) จำนวน 1.09 ล้านคน กลุ่มเจน Y (เกิดระหว่าง พ.ศ. 2547-2546) หรืออายุ 20-39 ปี จำนวน 17.98 ล้านคน หรือหากจะมองตัวเลขเฉพาะผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรก new voter ช่วงอายุระหว่าง 18-22 ปี ก็มีประมาณ 4 ล้านคนหรือคิดเป็น 7.67% ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (<https://www.beartai.com/article/tech-article/1251631>) ตัวเลขดังกล่าวได้นำไปสู่การวิเคราะห์ของพรรคก้าวไกล และให้ความสำคัญในการสื่อสารทางการเมืองกับคนรุ่นใหม่ผ่านช่องทาง Tiktok โดยการเปิดบัญชี (mfp.official) ของพรรคก้าวไกล ที่ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งพบผู้ติดตามสูงถึง 2.8 ล้านคน มีผู้ถูกใจมากกว่า 40 ล้านครั้ง มีคลิปที่มียอดวิวทะลุหลักล้านวิวจำนวนมาก ส่งผลให้ท้ายที่สุดนำมาสู่ผลการเลือกตั้งที่ “ได้คะแนนสูงสุดเป็นพรรคอันดับหนึ่งจำนวน 14 ล้านเสียง” และยังนำมาสู่การมีผู้ออกมาใช้สิทธิการเลือกตั้งมากเป็นประวัติการณ์ ปรากฏการณ์ทางการเมืองและผลการเลือกตั้งของพรรคก้าวไกลที่สร้างปฏิสัมพันธ์เปิดพื้นที่โซเชียลมีเดียกับกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ จึงสอดคล้องกับงานวิจัยที่ค้นพบว่า เยาวชนมีความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่สร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น ผ่านการใช้เครื่องมือและช่องทางการสื่อสารในรูปแบบใหม่ๆ ตลอดเวลา

เราไม่สามารถปฏิเสธว่า เยาวชนวันนี้มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและในรูปแบบใหม่ๆ บนสื่อสังคมออนไลน์ ดังที่ Galstyan ได้นำเสนองานวิจัยเรื่อง *Youth Political Participation* (<https://www.the101.world/youth-manifesto/>) ต่อสหภาพยุโรปว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและสังคมการเมืองในระดับโลก ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนกำลังเปลี่ยนโฉมไปอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในแง่รูปแบบ เป้าหมาย ความเข้มข้น รวมถึงมีลักษณะเฉพาะใหม่ที่แตกต่างไปจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอดีต โดยเยาวชนมีแนวโน้มจะมีส่วนร่วมกับการเมืองนอกระบบและการเมืองอย่างไม่เป็นทางการมากกว่าการเมืองในระบบ ให้ความสนใจการเมืองในพื้นที่เฉพาะ (เช่น โรงเรียน) ท้องถิ่น และระดับภูมิภาคมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ จากเดิมที่มักจะสนใจแต่การเมืองระดับชาติเพียงอย่างเดียว แนวโน้มเช่นนี้ทำให้เยาวชนสามารถตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของตัวเองได้ชัดเจนมากขึ้น โดย Galstyan วิเคราะห์ว่า การเมืองของเยาวชนทำให้เส้นแบ่งระหว่างออนไลน์กับออฟไลน์พร่าเลือน และมีแนวโน้มที่จะสร้างความสัมพันธ์แบบไม่มีช่วงชั้น (non-hierarchic relations) ระหว่างคนในขบวนการด้วย ความพร่าเลือนของโลกออนไลน์และออฟไลน์มีผลทำให้พื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะพร่าเลือนตามไปด้วย ในแง่นี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนจึงมีลักษณะของกระบวนการที่ทำให้การเมืองไม่เป็นทางการ (informalisation of politics) ค่อนข้างมาก

ข้อเสนอเชิงนโยบาย: กลไกแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ภาพที่ 8 กลไกแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

กลไกแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัย กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เมื่อพิจารณาผล 6 ข้อ ประสพการณ์แนวร่วม การแลกเปลี่ยนประเด็น และมุมมองที่หลากหลาย การทำงานจริงกับแผนที่วางไว้ ผลที่ได้รับปริมาณ/คุณภาพ ปัจจัยทำให้งานสำเร็จและปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาจากการถอดบทเรียนกิจกรรมสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม พบว่า การสร้างกลไกแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องใช้องค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วนคือ ส่วนแรก เยาวชน (นักศึกษาหรือนักเรียน) ส่วนสอง สถาบันการศึกษา และส่วนสาม องค์กรวิชาชีพสื่อ

ส่วนแรก เยาวชน (นักศึกษาหรือนักเรียน) ที่ถือเป็นหัวใจสำคัญเห็นความสำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ส่วนสอง สถาบันการศึกษา เห็นความสำคัญของเยาวชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่พัฒนาระบบประชาธิปไตย โดยเปิดพื้นที่กลางที่เป็นพื้นที่สาธารณะสนับสนุนในการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งแต่ในสถาบัน

การศึกษา รวมไปถึงเป็นข้อต่อเชื่อมไปยังเครือข่ายสถาบันการศึกษาอื่นที่มีความรู้เฉพาะทางด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง การรู้เท่าทันข่าวปลอม

ส่วนสาม องค์กรวิชาชีพสื่อ เห็นความสำคัญของเยาวชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่พัฒนาระบบประชาธิปไตย โดยมาร่วมในการสร้างกิจกรรมหนุนเสริมให้ความรู้และทักษะในระดับมาตรฐานในการผลิตสื่อที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

การออกแบบกระบวนการที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชน

จากการถอดบทเรียน deep listening เราเรียนรู้อะไรจากเยาวชนในกิจกรรมสร้างแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองรู้เท่าทันข่าวปลอม พบว่า กระบวนการเป็นกลไกสำคัญมากที่ทำให้กิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นการออกแบบกระบวนการจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสลายความเป็นสถาบันการศึกษาลงจากที่เยาวชนมาจากต่างสถาบัน ทำให้ความเป็นสถาบันการศึกษาไม่ได้เป็นอุปสรรคในการรวมตัวกันในการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม

การออกแบบกระบวนการเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เยาวชนที่มาร่วมกิจกรรมรู้สึกว่าเป็นพื้นที่ของตนเอง และเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็น โดยผู้นำกระบวนการทำหน้าที่แค่สังเกตการณ์เพียงเท่านั้น และให้การสนับสนุนเมื่อผู้เข้าร่วมขอความร่วมมือ โดยให้กลุ่มดำเนินไปตามกลไกของเยาวชนที่ออกแบบเองในกลุ่ม ทำให้เห็นถึงศักยภาพในการวิพากษ์ที่ปราศจากการครอบงำหรือตีกรอบทางความคิด

ด้วยกลไกกระบวนการสนับสนุนผู้กระทำการ 3 ฝ่าย คือ เยาวชน (นักศึกษาหรือนักเรียน) สถาบันการศึกษา และองค์กรวิชาชีพสื่อ (อาจเป็นองค์กรวิชาชีพที่มีความถนัดเฉพาะด้านกับนักศึกษา) ส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษาในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง

ดังที่การถอดบทเรียนระบุชัดเจนว่า ปัจจัยทำให้งานสำเร็จคือ การออกแบบกระบวนการในการสร้างการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ที่ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ที่จะสามารถทำให้การผลิตชิ้นงานและการสร้างความเข้าใจในนิยามของเยาวชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อประเด็นข่าวปลอมเกิดขึ้นอย่างแท้จริง

และการเลือกใช้วิทยากร ทั้งวิทยากรที่มาจากความรู้และวิทยากรกระบวนการที่มีความรู้ความสามารถ ทำให้นักศึกษาที่เข้ามาเป็นแนวร่วมมีความรู้ความเข้าใจ ทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบเทคนิคการเล่าเรื่องได้อย่างชัดเจน และที่สำคัญที่สุดคือ ตัวต้นเรื่องคือ “เยาวชน” ที่ต้องมีกระบวนการคัดเลือกนักศึกษา ที่มีความสนใจเป็นพื้นฐาน และให้ความสนใจกับหัวข้อของโครงการ ซึ่งผ่านการคัดเลือกจากอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมาในขั้นต้น ทำให้นักศึกษาที่มาร่วมการอบรมมีความตั้งใจ และให้ความสนใจกระตือรือร้นกับการทำกิจกรรมอย่างมาก

ดังนั้น กลไกแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเกิดจากความร่วมมือ 3 ฝ่ายด้วยความสมัครใจ ที่เห็นความสำคัญของเยาวชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังที่ Galstyan ได้ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและสังคมการเมืองในระดับโลกส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนกำลังเปลี่ยนโฉมไปอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในแง่รูปแบบเป้าหมาย ความเข้มข้น รวมถึงมีลักษณะเฉพาะใหม่ที่แตกต่างไปจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอดีต

กลไกแนวร่วมเยาวชนร่วมสมัยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ จะเกิดขึ้นได้ นอกจากองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนเห็นความสำคัญแล้ว ยังต้องการสนับสนุนด้านงบประมาณในการทำกิจกรรม เพื่อบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์เยาวชนที่ตื่นรู้กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่เขาสนใจและมีความถนัด ภายใต้การสนับสนุนกิจกรรมจาก 3 องค์กรหลักที่เกี่ยวข้องกับสื่อโดยตรงคือ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ที่มีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนการสื่อสารที่จรรโลงสังคม เป็นประโยชน์ต่อสังคม กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ มีบทบาทหน้าที่ “เป็นผู้สนับสนุน” ด้านการ “รู้เท่าทันสื่อ” ส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อในประเทศไทย ที่ประกาศตนเป็นแหล่งทุนเพื่อการสร้างสังคม “รู้เท่าทันสื่อ” ให้แก่เด็ก เยาวชน และครอบครัวเป็นสำคัญ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่มีภารกิจในการสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาวะให้กับสังคมไทย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- เจมส์ แอล. เครย์ตัน (2551), *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*, แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2548), *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory Democracy*, กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- วิไลวรรณ จงวิไลเกษม (2566), “บรรณนิทัศน์: ชวนอ่านบทความ ‘Debunking False Information: Investigating Journalists’ Fact-Checking Skills’”, *วารสารศาสตร์*, 16(2): 292-296.

ภาษาอังกฤษ

- David, E. (1971), *A Framework for Political Analysis*, Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Edson, C. et al. (2017), “Defining ‘Fake News’”, *Digital Journalism*, 6(2): 137-153.

สื่อออนไลน์

- “ปรากฏการณ์มือบ๊อยแฮมทาโร่ เมื่อ ‘การ์ตูน-เพลง’ แรงขับเคลื่อนคนรุ่นใหม่ ภาษีประชาชน-ยุบสภา!”, (2563), *มติชนสุดสัปดาห์*, 31 กรกฎาคม-6 สิงหาคม, สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2563 จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_331508
- สมคิด พุทธศรี (2563), “Youth Manifesto: นโยบายเยาวชนใหม่เพื่อการเมืองของคนหนุ่มสาว”, สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2563 จาก <https://www.the101.world/youth-manifesto/>
- Allan, L. et al. (2018), “What Is Fact-Checking and Why Is It Important?”, retrieved 17 November 2022 from <https://coinform.eu/what-is-fact-checking-and-why-is-it-important/>.
- American Press Institute (2021), “Journalism as a Discipline of Verification”, retrieved 17 November 2022 from <https://www.americanpressinstitute.org/journalism-essentials/verification-accuracy/journalism-discipline-verification/>
- Beckett, C. (2017), “‘Fake News’: The Best Thing that’s Happened to Journalism”, retrieved 17 November 2022 from <https://blogs.lse.ac.uk/polis/2017/03/11/fake-news-the-best-thing-thats-happened-to-journalism/>
- Dobey, J. (2014), “Five Ways to Turn a Social Media Campaign into a Movement”, retrieved 17 November 2022 from <https://www.theguardian.com/voluntary-sector-network/2014/jun/25/five-ways-to-turn-social-media-campaign-into-movement>
- European Commission (2017), “Next Steps against Fake News: Commission Sets Up High-Level Expert Group and Launches Public Consultation”, retrieved 17 November 2022 from http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-4481_en.htm

Lewandowsky et al. (2020). The Debunking Handbook 2020. retrieved 6 August 2021,
from [https://www.climatechangecommunication.org/wpcontent/uploads/2020/10/
DebunkingHandbook2020.pdf](https://www.climatechangecommunication.org/wpcontent/uploads/2020/10/DebunkingHandbook2020.pdf).